

Vision

Magazine over
keramisch bouwen

Nr 12
November 2010

COLOFON

Vision is een uitgave van:

Wienerberger B.V.
Hogeweg 95
Postbus 144, 5300 AC Zaltbommel
T 0418 - 59 71 11
F 0418 - 59 12 92
info.nl@wienerberger.com
www.wienerberger.nl

Redactie

Tanja Bongers
Geert Kamps
Jeske Kouwenberg
Rob Mulder
Jolanda Stam

Met redactionele medewerking van:

CCK Media, Den Haag

Fotografie

Luuk Kramer, Amsterdam (p. 24-25)
Ruud Peijnenburg, 's-Hertogenbosch (overige)

Vormgeving

SpringDesign, 's-Hertogenbosch

Oplage

5000, verspreid onder architecten
en ontwerpers

Idee?

Heeft u suggesties over projecten
die aandacht verdienen in deze uitgave?
Laat het ons dan weten.
info.nl@wienerberger.com

Niets uit deze uitgave mag zonder
toestemming van de uitgever worden
gekopieerd of gedupliceerd.

VOORWOORD

De najaarseditie 2010 van Vision staat in het teken van positieve oplossingen en leuke ideeën. En niet zomaar. De Nederlandse architectuurwereld is op dit moment een wereld van contrasten. Bij vlagen lijkt het een achtbaan: langzaam omhoog kruipend om vervolgens weer een vrije val te maken. Het is niet eenvoudig om je bezig te houden met de inhoudelijke en creatieve kanten van het vakgebied, in een klimaat dat schippert tussen "Himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt", zoals Goethe het zo mooi omschreef.

In alle discussie rond het vakgebied architectuur lijkt één onderwerp een beetje vergeten: architectuur. We hebben het zelden meer over de kracht van architectuur, het genieten van de realisatie van mooie ontwerpen, de voldoening van dat spannende, maar goed gelukte detail. Deze Vision wil juist daar aandacht aan besteden. We zien projecten waar voor een reguliere programma nieuwe composities zijn bedacht. Zoals bijvoorbeeld de woning op een terp in Hallum, waar een paraboolvorm is gecombineerd met een bakstenen doos (met een subtiel gedetailleerde gevel), beiden bekleed in donker keramiek. Het gemeentehuis van Waalwijk laat zien hoe snelwegarchitectuur een landmarkfunctie krijgt, waarbij de geprefabriceerde metselwerk gevels ook bij 120 kilometer per uur nog een gelaagde dynamiek hebben. En wat te denken van de tactiele gevel voor het dagbestedingscentrum in Nootdorp: een bijzondere compositie van verticaal gemonteerde dakpannen die zijn gecombineerd met een dak van textiel.

De contrasten in de projecten zijn verschillend, maar duidelijk aan te wijzen. Klassieke programma's, traditionele materialen worden gekoppeld aan nieuwe vormen. Robuuste gevels krijgen een subtiele dynamiek. De textuur en het ritme van gevels en daken met keramische elementen worden gecombineerd met grote, strakke en vlakke bouwdeelen in "zachte" materialen. Het laat zien dat de hedendaagse architectuur een rijk idioom heeft, dat we moeten koesteren!

Redactie Vision

INHOUDSOPGAVE

Interview met Hans van der Heijden, biq stadsontwerp

'Nederland blijft bouwen in baksteen'

4

Gemeentehuis, Waalwijk

Eigenzinnig antwoord

8

Bedrijfsgebouw Kompak, Etten-Leur

Gebogen raffinement

12

Woonhuis, Hallum

Fiere nederzetting

16

Kantoorcomplex Two Towers, Groningen

Zakelijke glinstering

20

Woningen en appartementen, Edam

Krachtige verbinding

24

Gezondheidscentrum en woningen, Huis ter Heide

Markant middelpunt

26

Dagbestedingscentrum Craeyenburch, Nootdorp

Textuur anders beleven

30

‘Nederland blijft bouwen in baksteen’

‘De stad is nog niet af of we beginnen al aan iets nieuws’, zegt Hans van der Heijden in zijn Rotterdamse kantoor met uitzicht op de Maas. Precies die gedachte was aanleiding voor hem om in het afgelopen jaar een aantal ArchitectuurCases voor het lokale architectuurcentrum AIR te organiseren. Daarbij greep hij al met de eerste Case terug op een tentoonstelling uit 1941: ‘Nederland bouwt in baksteen’. Van der Heijden liet drie architecten, een architectuurfotograaf én de stad aan het woord om te laten zien dat ook Rotterdam een rijke verzameling metselwerk gebouwen heeft. ‘Zo zou je altijd wel over architectuur willen praten’, aldus de mede-oprichter van big stadsontwerp. Zo zou er meer aandacht moeten komen voor de verhouding tussen gevelvlak en detail. ‘Compositie. Daar gaat het om.’

‘Ik heb altijd van de baksteen kolossen in de stad gehouden’, zegt architect Hans van der Heijden. ‘Er zijn er heel veel van - wel honderd’. Samen met Rick Wessels heeft Van der Heijden sinds 1994 het bureau big stadsontwerp. De portefeuille is divers, maar richt zich hoofdzakelijk op projecten in een binnenstedelijke context. Daarbij hebben onderzoek en kennisoverdracht binnen het bureau een belangrijke rol. Van der Heijden: ‘Tijdens mijn studie in Delft heb ik in de praktijk gewerkt: na mijn keuze voor architectuur was er altijd een wederkerige verhouding tussen studie en praktijk. Dat is zo gebeven; ik studeer gewoon door. We willen bouwen wat we tekenen en andersom. Als architect voel ik me een eeuwige student.’

De AIR ArchitectuurCases die Van der Heijden in het afgelopen jaar organiseerde, sluiten op die houding aan. ‘We willen als bureau effectief zijn. Dan moet je ook de politieke werkelijkheid zoeken. Interactie zoeken. Daar help je de beroepsgroep mee vooruit.’

Museum Boijmans en Van de Steur

Als onderwerp voor de eerste (september 2009) en de laatste door hem georganiseerde ArchitectuurCase (november

2010) greep Van der Heijden terug naar een tentoonstelling van bijna zeventig jaar geleden: ‘Nederland bouwt in baksteen’, in 1941 gehouden in het toenmalige Museum Boijmans, nu Boijmans -Van Beuningen. Rotterdam was toen al aan een wederopbouw bezig, na de bombardementen in mei 1940. De timing van de tentoonstelling zo vlak na de bombardementen én de locatie (aan de rand van de verwoeste binnenstad) waren echter ongelukkig, waardoor de tentoonstelling een bijna omgekeerd effect had. Baksteenarchitectuur kreeg een associatie met de oorlog en de bezetting. ‘Dat neemt niet weg dat er ook uit die vooroorlogse periode heel mooie gemetselde gebouwen zijn bewaard gebleven’, vertelt Van der Heijden, die juist deze gebouwen in de AIR ArchitectuurCases naar voren bracht.

Museumdirecteur Dirk Hannema had indertijd de tentoonstelling samengesteld als een lofzang op de Nederlandse architectuur in de periode 1800-1940: architectuur met een rijke beeldentaal en vrijwel uitsluitend vormgegeven met baksteen. Met architect Ad van de Steur vertaalde hij die liefde al eerder in een nieuw gebouw voor het Museum Boijmans. Geldschietters van het museum omarmden deze

Hans van der Heijden

project Hessenberg in Nijmegen

Vier nieuwe blokken in een masterplan van AWG Architecten uit Antwerpen, voornamelijk met woonbestemming. In een middeleeuwse context is van stedenbouwkundig tot detailniveau gezocht naar aansluiting, terwijl de sfeer en detaillering nadrukkelijk van deze tijd zijn.

project the Bluecoat in Liverpool (GB)

De renovatie/restauratie van een museum met atelier- en galerieruimten. Voor de uitbreiding is gezocht naar compositaire overeenkomsten in de gevel, zoals het ritme van de gevelopeningen en de gebruikte materialen. Na grondig onderzoek bleek dat er in de geschiedenis van het gebouw verschillende metselwerkverbanden waren toegepast: biq stadsontwerp voegde daar met de recente uitbreiding een nieuwe variant aan toe.

liefde voor het gebakken bouwelement. Van der Heijden: 'Museum Boijmans was een hypermodern gebouw bij de oplevering in 1935. Een klassiek gebouw, zeker niet nostalgisch, mooi gemaakt en met goede proporties. Van der Steur en de toenmalige gemeentelijke stedebouwkundige Witteveen namen het materiaal baksteen heel serieus. Ze ontwikkelden een stoffelijke stad, met lanen en boulevards omzoomd met bakstenen gebouwen.'

Praten over architectuur

De plannen van Witteveen en Van der Steur uit de periode van de jaren dertig tot de jaren vijftig van de vorige eeuw hebben Rotterdam wel degelijk een aantal krachtige bouwwerken opgeleverd, die tot de dag van vandaag nog in gebruik zijn. Van der Heijden: 'Maar het lijkt wel of Rotterdam het niet wil laten zien, of dat de Rotterdammers het niet willen zien. Er waart een cliché over Rotterdam dat het een stad zou zijn die bestaat uit glazen wolkenkrabbers. Dat het nog on-af is, dat we in een vlucht naar voren moeten. Ik wilde met de serie voor AIR laten zien dat Rotterdam ook een rijke baksteentraditie heeft en dat allerlei gebouwtypen hier - soms letterlijk naast elkaar - bestaansrecht hebben. Dat zie je nergens anders in Nederland.'

Met twee avondbijeenkomsten en een televisieprogramma voor de lokale omroep heeft Hans van der Heijden ook de nieuwe generatie baksteenarchitectuur onder de aandacht kunnen brengen. 'De bestaande voorraad is zeker het behoud waard. Maar er gebeuren ook spannende nieuwe dingen. Het leek me goed om dat in Rotterdam bespreekbaar te maken. We hebben in Rotterdam een leuke club jonge architecten, een enorm lokaal potentieel dat beter zou moeten worden benut.' Bij de eerste ArchitectuurCase kwamen de architecten Joris Molenaar, Christian Rapp, Jan-Peter Wingender en architectuurfotograaf Jannes Linders aan het woord. De Case van november 2010 ('Rotterdam het laboratorium voorbij') is opgebouwd rond de Berlijnse hoogleraar Paul Kahlfeldt. 'Allemaal architecten die elkaar vooruit willen helpen. Die met pretlichtjes in hun ogen over hun vak en hun projecten kunnen vertellen. Zo zou je elke dag wel over architectuur willen praten', vertelt Van der Heijden.

Bouwen aan de stad

Maar - zoals hij al eerder noemde - voor deze architect gaat het niet alleen om praten, onderzoeken en ontwerpen, maar ook zeker over bouwen. Biq stadsontwerp doet veel binnenstedelijke projecten en een goed deel daarvan is renovatie, soms met een flinke nieuwe uitbreiding. Van der Heijden: 'We zien renovatie als een volwaardige architectonische opgave en gaan daar net zo mee om als met nieuwbouw. Maar het is wel een andere tak van sport'. Een gedegen kennis van de bouwtechniek (van vroeger én van nu) is belangrijk, zo stelt hij: 'Je moet weten aan welke knopjes je kunt draaien.'

De projecten van biq stadsontwerp zijn of worden 'in de stad genesteld'. Vaak wordt gekozen voor baksteen als gevelmateriaal. Na zijn studie in Delft stond baksteen mijlenver van het menu. 'Metselwerk? Liever niet, werd er dan gezegd', lacht Van der Heijden. 'Daarbij kwam dat de

informatieboekjes met details voor stucwerk in de faculteit voor het oprapen lagen.' Maar de praktijk bleek anders. 'De architectuur volgt de industrie, dat kan gewoon niet anders. We kunnen niet alleen maar Kunsthallen en VPRO-gebouwen maken. In sommige segmenten van de bouw ligt metselwerk vanuit traditie en kostenaspecten voor de hand.' Het vakmanschap van de metselaar wordt slechts zelden benut, constateert Van der Heijden. 'Vooral de aannemerij houdt bijzondere dingen tegen, om zoveel mogelijk risico's te vermijden. Maar als je een leuk verband of detail bedenkt en aan een metselaar laat zien, dan stroopt hij zijn mouwen op en zegt "Ja, daar heb ik zin in". In het weekend maken ze de mooiste dingen voor de buurman: die kwaliteit zit echt wel in het vak. Maar in projectverband krijg je het nauwelijks voor elkaar.'

Emotie mee-ontwerpen

Recente projecten van het bureau laten zien dat met een flinke doortastendheid én een gewillige opdrachtgever wel degelijk verfijnde metselwerk gevels en gevelementen maakbaar zijn. Bij de renovatie van jaren vijftig flats in het Rotterdams Ommoord ('kolossale woongebouwen!') kreeg met name de plint van het gebouw een eigentijdse kwaliteit. 'Met mooie penanten en gemetselde kolommen maak je de gebouwen tastbaarder, in schaalniveau dicht bij de mens.', vertelt Van der Heijden. 'Alle emoties van al die mensen die zo dicht bij elkaar wonen, die moet je als architect kunnen vertalen in een gebouw dat alles aankan: van de grootste blijdschap tot het meest drukende verdriet.'

Voor het project Hessenberg in Nijmegen werkt biq stadsontwerp samen met AWG Architecten uit Antwerpen, die ook het masterplan hadden getekend. 'Het is een nieuw plan, waarbij wij vier blokken hebben uitgewerkt en AWG ook nog eens vier. Het is een klassiek plan, het stedenbouwkundige raster sluit aan op de aanliggende middeleeuwse stad, met smalle stegen en kleine pleinen. Ook het gevelschema is vrij klassiek: met een plint van zwarte moduulsteen en daarboven metselwerk.' De architecten van twee verschillende bureaus hebben gezamenlijk een materialenpalet gemaakt. Van der Heijden: 'En voortdurend de plannen naast elkaar gelegd. Op de schaal 1 op 20, op detailniveau, zijn we naar elkaar toegekropen.' En al lijken de nieuwe gebouwde woonblokken vrij traditioneel, om te kunnen voldoen aan de huidige eisen bleken er wel degelijk technische hoogstandjes nodig. 'Door de eisen voor dilatatie dreigen er knipvoegen waar je ze niet wilt hebben. We hebben ze gecamoufleerd, met betonnen stukken als versiering en penanten die los van elkaar zijn geplaatst. Het is een heel gepuzzel om dat netjes voor elkaar te krijgen.'

renovatie flats Ommoord

Grote jaren zeventig kolossen kregen stevige verankering in de huidige tijd door het letterlijk openen van de begane grond met woonruimten achter hoogwaardige gevels. Met 'toegankelijke' materialen als het metselwerk van de kolommen, de goudkleurige aluminium kozijnen en het ruwe beton hebben de gebouwen een vriendelijkere en duurzame uitstraling gekregen.

Het gebouw legt zichzelf uit

Met het project the Bluecoat in de Engelse havenstad Liverpool leverde biq stadsontwerp recent een pareltje in het oeuvre op. Een achttiende-eeuwse armenschool (inmiddels getransformeerd tot centrum voor de kunsten) werd gerestaureerd en uitgebreid met een nieuwbouvwleugel. 'We hebben deze opdracht kunnen krijgen door al meteen met een realistisch voorstel te komen waarin budgettaire en logistieke aspecten werden besproken. Alles is vanuit de gebruiker bedacht, maar met respect voor wat er al was. In de restauratie hebben we een architectonische lijn gevonden, die is doorgezet in de nieuwbouw. Dat heeft spannende momenten opgeleverd met de Engelse monumentenzorg. Net als in Nederland bestaat de neiging om te kijken naar anekdotes die je zou moeten bewaren. Wij hebben gezocht naar een oplossing waarbij het gebouw zichzelf uitlegt, met alle lagen geschiedenis daarbij.'

Het gebouw - ook de nieuwbouw - is opgetrokken uit metselwerk. Aan de binnenzijde is het metselwerk overal wit geschilderd. De oude gevels zijn grondig bestudeerd voordat een voorstel voor de uitbreiding werd gedaan. 'Eerst denk je alleen een bakstenen gebouw te zien. Maar na studie zie je dat de verschillende verbouwingen over de eeuwen heen elk hun eigen steensoort, formaat en metselwerkverband hebben gekregen. Wij hebben daar een nieuwe variant aan toegevoegd, een trots tegelverband. Je maakt tegelijkertijd dat de hele gevel weer tot leven komt', legt Van der Heijden uit. 'Dat komt overigens heel precies. Je zoekt in maat en maatverhoudingen naar overeenkomsten. Dat kunnen heel subtiele overeenkomsten zijn. Op zo'n moment draait het om het taxatievermogen van de architect, om de compositie tussen gevelvlak en detail goed te krijgen. Noem het tektoniek. Daar gaat het om.'

Door Ir. Caroline C. Kruit

Eigenzinnig antwoord

Met aan de ene zijde de snelweg A59 en aan de andere zijde een open corridor naar het centrum van Waalwijk, is de locatie voor het nieuwe stadhuis logisch en complex tegelijk. Met de vorm van het gebouw zet het bestuurscentrum een baken voor zowel de bewoners van Waalwijk als het voorbijrijzende verkeer. In de materialisering, zoals die van de gevel met geprefabriceerde elementen van bakstenen metselwerk, is op eigenzinnige wijze geantwoord op de karakteristieken van de plek.

De opdracht voor een nieuw stadhuis in Waalwijk was de laatste stap in een reorganisatieproces door gemeentelijke samenvoeging. 'Een symbolische eenwording', aldus architect Victor de Leeuw van EGM architecten. Het bureau kreeg de opdracht via een Europese aanbesteding. De Leeuw: 'Vanuit een soort programma van eisen wordt een visie op de ontwerpogave gevraagd. Die visie moet er snel zijn en is bepalend voor de toekenning van de opdracht. Dat is altijd een lastig begin voor een ontwerpproces, bijna een andere dimensie van het vak.'

De keuze van de gemeente was gevallen op een strook langs de snelweg A59, waarbij het gemeentehuis het eerste (en belangrijkste) gebouw in een zone met voornamelijk kantoorbebouwing is. Aan de andere zijde van de strook

bevindt zich de stedenbouwkundige lijn naar het hart van Waalwijk, met het raadhuis van Kropholler (De Leeuw: 'Kloek, met grote kloostermoppen') en de klassieke kerk Sint Jan de Doper. De stedenbouwkundige setting voor het nieuwe stadhuis werd vroeg in het proces gedefinieerd; de keuze voor het gevelmateriaal stond niet lang daarna vast. De architect: 'Ook refererend aan de belangrijke en omringende gebouwen van Waalwijk, is gekozen voor baksteen. Dat is het materiaal waarmee je stedelijk interieur kunt maken.'

Dynamiek

Voor de architecten stond vast dat de twee werelden waarin het stadhuis zich bevindt (aan de ene zijde de snelweg, aan de andere zijde de stad) moesten worden vertaald naar de gevel. 'Je wilt iets maken dat bij 120 kilometer per uur een indruk achterlaat. Tegelijkertijd moet het gebouw makkelijk afleesbaar zijn aan de zijde van de stad. Daarom laten we het gebouw én de gevel meebewegen', aldus De Leeuw.

De gevel wikkelt zich om het gebouwvolume heen, dat zich kenmerkt als een carré met een uitkragende toren op de hoek bij de snelweg. Het gebouw opent zich naar de stad met grote glasvlakken. De gevelvlakken van de toren staan enigszins uit het lood, wat een subtiele dynamiek geeft.

De gesloten geveldelen zijn opgebouwd uit geprefabriceerde metselwerk elementen, waarbij de raampartijen iets verspringen om een star ritme te voorkomen. De Leeuw: 'Dit gebouw leent zich voor de toepassing van prefab metselwerk, dat zagen we meteen. Toch is na een eerste calculatie gekozen voor uitwerking in traditioneel metselwerk. Na de aanbesteding - toen de logistiek ook een rol ging spelen in het beslissingsproces - is teruggekeerd naar de prefab variant. Met een fantastisch gelukt resultaat! Bij traditioneel metselwerk houd je de dragers in het zicht. Hier zie je alleen de baksteen, ook omdat we geen voegen hebben toegepast. De kleur van de baksteen komt zo beter tot zijn recht.'

Architectenbureau:

EGM architecten, Dordrecht

Ontwerpteam:

ir. Victor de Leeuw i.s.m. ir. Stefan Grasso en Ton Luttmmer

Terca gevelbakstenen:

Wienerberger Bommel - Oranje bezaagseld genuanceerd gesinterd, handvorm, waalformaat

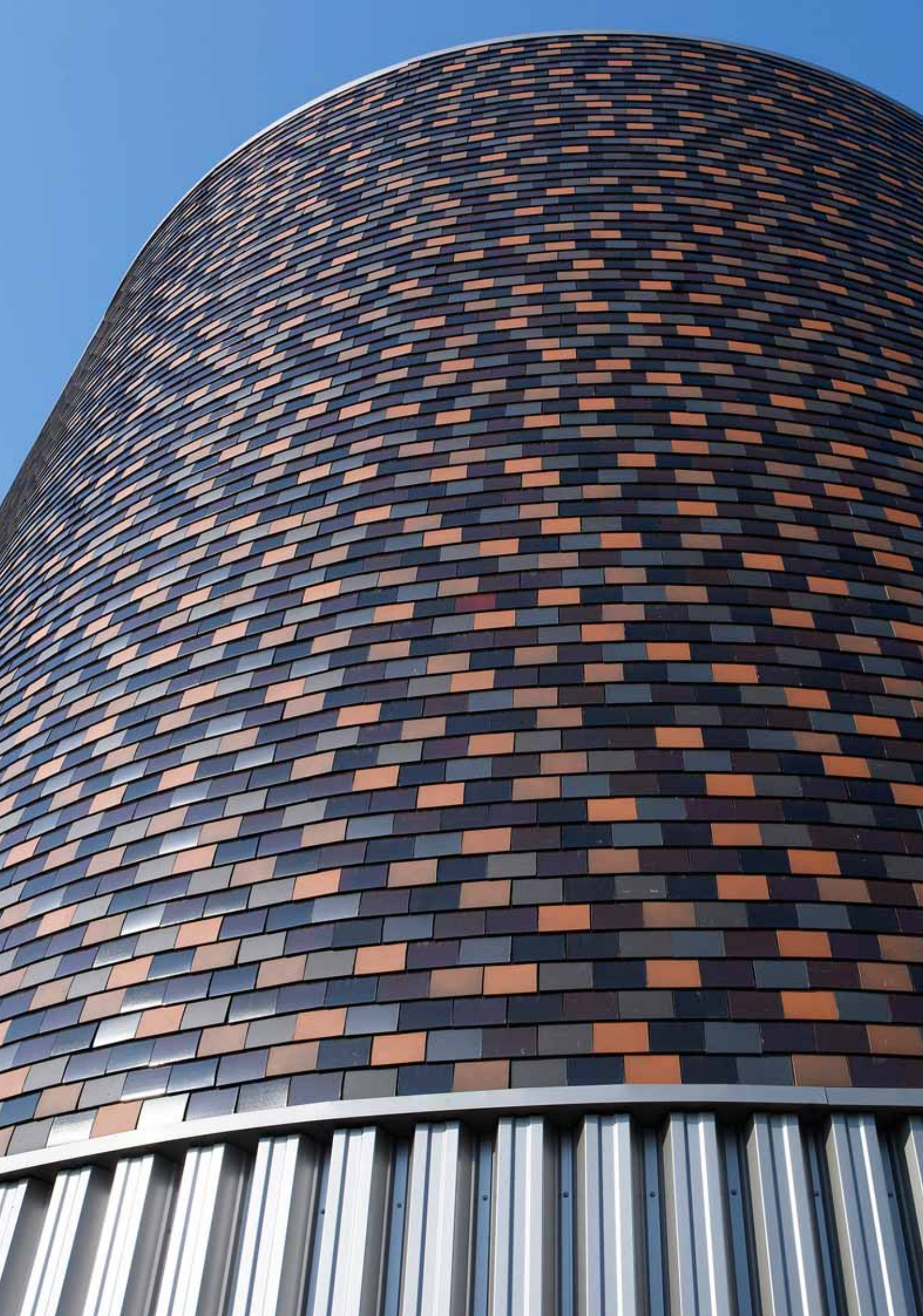
STEEN & TECHNIEK PREFAB METSELWERK

In de gevel van het gemeentehuis Waalwijk zijn vanuit logistiek oogpunt 355 prefab metselwerk elementen toegepast als borstwering. Een traditionele uitvoering van het metselwerk was door de gewenste vormgeving niet eenvoudig. De doorsnede van de gevel vertoont een reliëf met terugliggende delen. Voor een metselaar op de steiger is het een lastige opgave om dit uit te voeren in een dikte van halfsteens metselwerk.

Een terugspringend deel is in een prefab metselwerk element relatief eenvoudig te realiseren. In de prefab elementen is gebruik gemaakt van speciale vormstenen om de overgang van de terugliggende delen naar het doorgaande gevelvlak in metselwerk mogelijk te maken. Hierdoor krijgt de gevel de dynamiek die de architect voor ogen heeft. De speciale vormstenen zijn vervaardigd op de "special"

afdeling van de steenfabriek. De maatvoering is vanzelfsprekend afgestemd op de oranje handvormsteen die is gekozen voor het metselwerk van het gemeentehuis.

Gebogen raffinement

Niet zomaar een industriële doos: de met gekleurde keramische leipannen beklede fabriekshal langs de A58 bij Etten-Leur kreeg een vloeiende vorm en een bekleding met verschillend gekleurde keramische leipannen. De logistiek van het gebouw en de wensen van de opdrachtgever kwamen wonderwel bijeen in dit ontwerp voor een bedrijf in verpakkingsmiddelen.

De opdrachtgever koos voor een zichtlocatie op een bedrijventerrein langs de A58 en vroeg om een bijzonder en opvallend pand. “De vorm van het gebouw is direct afgeleid van het programma van eisen”, vertelt projectarchitect Harold van de Ven van Best Architecten. Rond een centraal magazijn is een aaneenschakeling van productiecellen gemaakt. Hier worden reinigings- en verzorgingsproducten in nieuwe verpakkingen gedaan. “Omdat de productiecellen verschillende afmetingen hebben, ontstond er een golf in de gevel.”

De basis van het gebouw bestaat uit een staalconstructie. De lange gevel lijkt zich moeiteloos om de scherpe rondingen van de hoeken en entree te vouwen. Voor de bekleding is een beperkt palet gebruikt. De architect: “Op zoek naar de materialisering zijn we begonnen bij het bedrijf en de producten die er centraal staan. Zo kwamen bij de metafoor van de kartonnen verpakkingen en zochten we naar een vertaling van het gebruikte ribbeltjeskarton naar de gevel. Ribbeltjeskarton heeft aan weerszijden twee

gladde lagen. Voor de gevel is die opbouw vertaald in een onderste laag van glas, een middenlaag van geprofileerd staal en een gladde toplaag met keramische elementen”.

Kleurenmix

Om voldoende daglicht op de werkplekken te krijgen, zijn in een regelmatig patroon over de lengte van de gevel ramen geplaatst en kreeg de begane grond een verdiepinghoge glasplui. Bij de entree is de gevel tot bijna de volle hoogte beglaasd; een smalle strook bekleed met leipannen loopt aan de bovenzijde door. De laad- en losplaatsen aan de andere zijde van het gebouw onderscheiden zich met gevelvlakken van geprofileerd staalplaat, maar ook daar brengt een doorlopende strook met keramische leipannen eenheid in het beeld.

“Met de keuze van de kleur voor de keramische leipannen hebben we ook die van karton willen benaderen. De kleur van karton lijkt van een afstand egaal, maar bij inzoomen zie je meestal kleine spikkels.” Harold van de Ven vertelt dat er op locatie is gespeeld met combinaties van kleuren. “Samen met de opdrachtgever hebben we op de parkeerplaats de kleurenmix bepaald. Dat bleek een heel leuke ervaring.” In een mengsel van acht kleuren zijn ook enkele verglaasde leipannen gedaan, zodat bij verschillende lichtinval de gevel nog meer facetten laat zien. “Toch brengt de gevel rust aan het geheel”, stelt de architect. “Je leest aan de gevel niet af dat er binnen een grote logistieke operatie aan de gang is.”

→

De gesloten geveldelen zijn opgebouwd met sandwichpanelen, die de krommingen in de gevel moeiteloos lijken te volgen. Elke lei is geschroefd op een onderconstructie van houten regels en panlatten. Deze constructie is met hoeklijnen direct op de staalconstructie bevestigd, door de sandwichpanelen heen. Die oplossing bleek het meest kostenefficiënt en gaf goede stelmogelijkheden. Harold van de Ven: "We hebben op het bureau de gevel tot in de millimeters uitgewerkt en de engineering in eigen hand gehouden. De kleine radius van bepaalde hoeken bleek lastig. Hier zijn de keramische leipannen met twee schroeven bevestigd en bleken per leipanmaat drie elementen nodig om de ronding te maken."

Architectenbureau:

Best Architecten, Best

Koramic dakpannen:

Wienerberger Pottelberg - Mix Leipan 301: antraciet - rustiek - toscane - blauw gesmoord - bruin verglaasd - zwart verglaasd - leikleur mat verglaasd - wijnrood verglaasd

Sandwichpanelen:

Kingspan, Tiel

PAN & TECHNIEK KERAMISCHE LEIPANNEN

De gesloten delen van de gevel van het bedrijfsgebouw Kompak in Etten-Leur zijn uitgevoerd met goed geïsoleerde sandwichpanelen. Deze sandwichpanelen volgen (en maken) de kromming van de gevel. Op de panelen is een bekleding van keramische leipannen aangebracht.

De huid van keramische leipannen is als een geventileerde constructie bevestigd op een onderconstructie van houten regels en panlatten. Hierbij is een verbindingstechniek gekozen om koudebruggen bij de bevestigingen te voorkomen.

De tengels en panlatten zijn gedimensioneerd op basis van de belastingen op de gevel. Alle keramische leipannen zijn in verband aangebracht: kruisgewijs en geschroefd.

Vanwege de ondergrond van sandwichelementen was het tijdens de uitvoering niet nodig om de constructie met een dampopen folie te beschermen. Het gebouw is door de elementen al wind- en waterdicht.

Fiere nederzetting

Aan de rand van het Friese Hallum wordt gewerkt aan een nieuw landgoed. Belangrijk onderdeel van de locatievisie is - volgens Friese traditie - een terp, oftewel verhoging in het landschap. Het landschappelijke baken wordt bebouwd met drie vrijstaande woningen, waarvan de eerste nu is gerealiseerd. Deze woning zoekt ook weer de hoogte, maar ankert zich tegelijkertijd stevig op de nieuwe bodem en de vormentaal van dit moment.

Het zou zo makkelijk zijn om voor een woning op een klassiek stuk landschap als een Friese terp ook een traditionele bouwstijl te kiezen. Van Manen en Zwart Architecten kozen voor een geheel andere aanpak. Voor het eerste van drie vrijstaande woonhuizen op de verhoging in het landschap werd een abstracte vormentaal gebruikt, onmiskenbaar voor deze tijd. Het volume van de woning laat zich het best omschrijven als een eenlaagse, rechthoekige doos waarover een paraboolconstructie is geplaatst. Deze constructie kraagt aan beide kanten iets uit, waardoor aan de zuidzijde een gedeeltelijk overdekt terras kon worden gerealiseerd.

Projectarchitect Siemen Meijer: 'We hebben gekozen voor een krachtig beeld. Maar het schreeuwt niet: door de materialen vindt het een plaats in de natuurlijke omgeving.' De architecten waren gebonden aan de locatievisie

dat is opgesteld door Gunnar Daan. 'Daan heeft leuk gespeeld met typisch Friese landschappelijke elementen, zoals de terp met daarop drie royaal vrijstaande woningen. Via een lange toegangsweg kom je bij het perceel, waarvan de begane grondvloer ongeveer een meter hoger ligt dan die van de andere omliggende woningen', vertelt Meijer.

Natuurlijke materialen

Juist omdat de vorm nieuw en opvallend is, hebben de architecten gekozen voor natuurlijke en bijna traditionele materialen. De combinatie van donker keramiek en licht hout speelt daarbij een leidende rol. Meijer: 'Het basisvolume op de begane grond - de doos met alle functies behalve de slaapkamers en de badkamer - vroeg om een bijzondere baksteen. Samen met de opdrachtgever is gekeken naar reliëf en kleurstelling, hebben we gewikt en gewogen. Uiteindelijk is gekozen voor een speciale sortering van donkere bakstenen, die goed combineren met de verticale elementen van gelakt oregon pine. Vervolgens hebben we de donkere kleur van de kozijnen weer op de baksteen afgestemd.'

De kopgevels van de paraboolvorm zijn bekleed met red cedar, maar de gekromde vlakken kregen een bekleding van vlakke, donkere dakpannen. 'Dat zijn heel vlakke pannen, die echt als huid om de vorm liggen', vertelt de

architect. 'Mede door de kleurstelling in de gevel - met de donkere vlakken en kozijnen - krijgt het ontwerp expressie en een sjeke uitstraling.' Met details als de nokmasten (tevens bliksemafleider) en de zinken kubus met het raam voor de zolderverdieping, krijgt het huis ook een speels karakter. De kinderen des huizes vechten om de kamer die zich achter het "kraaiennest" bevindt: met mooi weer is de skyline van Leeuwarden zichtbaar. En de architecten vechten om opdrachten als deze, met een oprecht betrokken opdrachtgever en een prachtige locatie. 'Juist omdat we weinig particuliere woningbouw doen, zijn dit soort projecten zo ontzettend leuk', beaamt Meijer.

Architectenbureau:

Van Manen en Zwart Architecten, Drachten

Architect:

Siemen Meijer

Terca gevelbakstenen:

Wienerberger Kirchkimmen - KBB-f 16, wasserstrich, waalformaat

Koramic dakpannen:

Wienerberger Migeon - Vauban leikleur mat

Zakelijke glinstering

In het Groningse Europark houden de Two Towers zich stoer staande tussen de nieuwbouwactiviteiten en andere grote gebouwen rond het stadion Euroborg. Het Europark - een geheel nieuwe wijk voor wonen, werken en recreëren - ligt iets ten zuiden van de Groningse binnenstad en heeft een grootstedelijke opzet. De Two Towers vormen een abstract landmark met een glanzende gevel van donker bakstenen metselwerk, juist op de overgang van de nieuwe wijk naar de stad.

Twee bedrijven sloegen de handen ineen om aan de rand van Europark, pal langs de A7, een gezamenlijk statement te maken in de vorm van een volumineus gebouw. De algemene voorzieningen (de entree en facilitaire diensten) werden gecombineerd, waarna de kantoorvolumes werden verdeeld over twee afzonderlijke torens met een vergelijkbare footprint. De torens hebben verschillende hoogtes (respectievelijk zeven en tien verdiepingen) en verspringen iets ten opzichte van elkaar. De eenheid wordt gemaakt door de materialisering van de gevel en de eenduidige taal van de details.

'Het oorspronkelijke plan voor de locatie ging uit van allemaal losse gebouwen', vertelt architect Dries Jongma van Architectenbureau Jongma Dijkhuis. 'Door de samenwerking was het mogelijk om een landmark aan de A7

te maken. Het hele programma in één toren bleek niet mogelijk: dan zou de toren te hoog worden voor de locatie. Daarom is gekozen voor twee torens, elk voor een opdrachtgever. We wilden daarbij een sprekende gevel die de volumes met elkaar verbindt, met een hoge kwaliteit in de detaillering.'

Strakke vlakken

De architecten kozen voor metselwerk gevels met een donkergrijze baksteen die een opvallende, bijna zilveren glans heeft. Jongma: 'De baksteen heeft een metallic uitstraling, de glans zit in de toplaag van de baksteen. Het is een keiharde baksteen met een prachtige klank. Wij zeggen altijd: "Hoe hoger de klank, hoe beter de baksteen". Daar selecteren wij op.' Er is gekozen voor een halfsteens verband. Bij de detaillering van de kozijnen is het metselwerk voortgezet in de negges door het één steenlengte "om te leggen". De diepe neggen drukken het metselwerk letterlijk naar de voorgrond.

'We hebben nadrukkelijk gekeken naar wat het daglicht doet met de gevel. Door de diepe neggen krijg je een heel subtiele schaduwwerking. En als de zon vol op de gevel staat, krijgt het metselwerk een bijna zilverkleurige glans', vertelt Jongma. Het metselwerk is in situ uitgevoerd, waarbij is gekozen voor donkere, doorgestreeken voegen. 'De detaillering is voor het gehele gebouw hetzelfde. Een

→

deel van de gevel is gemaakt met een vliesgevel, die zich in het vlak van het metselwerk bevindt. De kleur van de kozijnen is donkergrijs metallic en sluit aan bij de kleur van de stenen. Alles is gedaan om een zakelijke, strakke gevel te creëren', aldus Jongasma. De harde, donkergrijs glanzende baksteen mag hier de hoofdrol spelen.

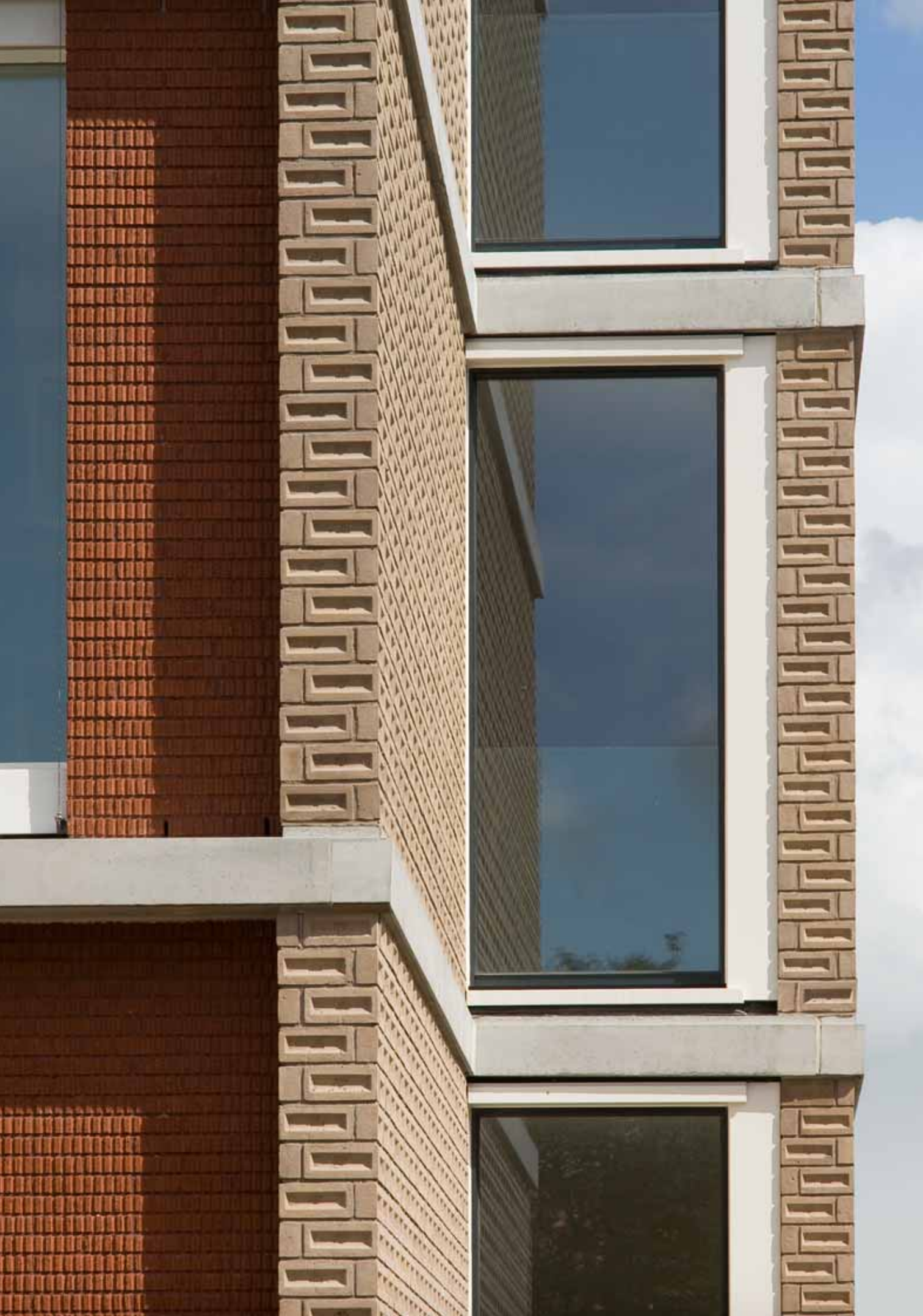
Architectenbureau:

Jongasma|Dijkhuis Architectenbureau BNA, Delfzijl

Terca gevelbakstenen:

Wienerberger Heteren - Galaxy zwart, strengpers, waalformaat

Krachtige verbinding

De drie woonblokken in dit plan maken onderdeel uit van een herstructureringsplan voor een wijk grenzend aan de oude kern van Edam. Oorspronkelijk een moestuingebied, werden in de jaren zeventig rechttoe-rechtaan rijtjeshuizen op de locatie gezet. Met de herstructurering is een centraal perceel vrijgekomen voor nieuwbouw van sociale woningen. In de architectuur is gezocht naar een oplossing die de omgeving naar een hoger niveau trekt en tegelijkertijd de verbinding maakt met de mooie binnenstad van het pittoreske plaatsje aan het IJsselmeer.

'Zoeken naar verschillen', zo omschrijft architect Bastiaan Jongerius het onderzoek dat aan het ontwerp voorafging. Hij kreeg opdracht voor het ontwerpen van dertig sociale woningen, deels grondgebonden op een vrijgekomen plaats tussen rijtjes met woningen uit de jaren zeventig. Jongerius: 'De bestaande bebouwing had geen enkele expressie, is gebouwd zonder na te denken, gortdroog en te neutraal'. De afstand tot de grachtenpandjes en kaaspakhuizen van de binnenstad van Edam mocht dan hemelsbreed een paar straten zijn, de architectuur en sfeer van dit wijkje lag mijlenver daarvandaan. De architect: 'Met een inventarisatie van de verschillen, zijn we op zoek gegaan naar een vereniging van die twee uiteenlopende karakters. Want teveel van het ene zou weer botsen met het andere.'

In de opzet van de bouwvolumes is aansluiting gevonden bij het modernisme van de jaren zeventig. De zichtlijnen, verkaveling en de infrastructurale aansluitingen zijn min of meer gehandhaafd. De woningen zijn ondergebracht in drie blokjes, met de introductie van een autoluwe binnenstraat. De grondgebonden woningen zijn - zoals dat in de wijk gebruikelijk is - rug aan rug geplaatst met de bestaande bebouwing. De verdiepingen van de appartementenblokken zijn met elkaar verbonden via een luchtbrug. 'In de jaren zeventig zag alles hetzelfde eruit', vertelt Jongerius. 'Die seriematigheid hebben we deels laten terugkomen. Voor de keuze van materialen en plasticiteit in de gevel is de bebouwing in de binnenstad richtinggevend geweest.'

Binnenstedelijke accessoires

Om aan te sluiten bij de stedenbouwkundige opzet van de wijk, zijn de gevels opgezet als lange wanden. 'Voor de langs- en kopgevels hebben we gekozen voor een sterke expressie. Seriematigheid is geïntroduceerd door de doorlopende horizontale betonbanden. Maar het verschil is gemaakt door verticale, rode metselwerk vlakken te laten verspringen in een ontspannen ritme', vertelt de architect. De gekozen steen is een geribbelde of kartelsteen, met

voegwerk in dezelfde kleur. 'De stootvoeg is dezelfde kleur als het terugliggende ribbeltje, waardoor het een doorlopend geheel wordt. Je ziet de onderlinge stenen pas als je er voor staat, van een kleine afstand toont het als één geheel.' De lichtgekleurde kozijnen over de volle hoogte van de verdieping zijn achter het metselwerk gedetailleerd, waardoor de nadruk nog meer op de dansende rode vlakken wordt gelegd.

De langsgevel zit opgesloten tussen de kopgevels, die zijn vormgegeven als lichtgekleurde "boekensteunen". De kopgevels zijn gesloten, op één groot raam na. Hier is juist gekozen om de individuele stenen goed zichtbaar te maken in het metselwerk door ze te kantelen en met de frog (uitholling) zichtbaar halfsteens te verwerken. Jongerius: 'Een gesloten vlak kan statisch ogen, maar hier is elke baksteen belangrijk; er is een heel rijke textuur.' Dat voor de uitwerking en detaillering naar de binnenstad is gekeken, blijkt uit meer subtiele toevoegingen. 'Het lampje bij de deur, het bankje in de gemeenschappelijke buitenruimte: ook dergelijke accenten maken de individuele maat van de woningen leesbaar en geven expressie aan het geheel', aldus de architect.

Architectenbureau:

Bastiaan Jongerius Architecten bv., Amsterdam

Architect:

Bastiaan Jongerius

Terca gevelbakstenen:

Wienerberger Haafden – Grijs, vormbak, Engels formaat
Wienerberger Wanlin - Kartelsteen rood

Markant middelpunt

Het plan Sterrenberg in Huis ter Heide - ten westen van Soesterberg - wordt gefaseerd gebouwd op het terrein van zorginstelling Abrona. Met de toevoeging van woningbouw en algemene voorzieningen vindt hier een zogenaamd omgekeerd integratieproces plaats: de cliënten van Abrona gaan onderdeel uitmaken van een 'reguliere' woonwijk. Het gezondheidscentrum met appartementen is het eerste nieuwe gebouw op het terrein. Het ronde gebouw dat volledig is bekleed met keramische elementen, is letterlijk het middelpunt van de nieuwe wijk.

Het terrein van Stichting Abrona is een boemenrijk perceel, aan de oostzijde begrensd door een woonwijk. Kuiper Compagnons maakte een masterplan om reguliere woningbouw en voorzieningen toe te voegen, met behoud van het hoofdkantoor en een aantal zorggebouwen van Abrona. Architect Rik Lagerwaard kreeg de opdracht om één van de eerste nieuwbouwprojecten te ontwerpen: het gezondheidscentrum met appartementen, op een centrale plek in het plan.

Rik Lagerwaard: 'Het terrein is opgedeeld in vier wijpjes. Dit gebouw staat op de kop van één van die wijpjes, aan de ontsluitingsweg die de wijk doorsnijdt. Aan de overkant van de weg is een bosperceel met vrije kavels, achter het gebouw komt een landschappelijk woongebied in de sfeer

van de jaren twintig van de vorige eeuw. Wij hebben die randvoorwaarden op verschillende niveaus vertaald in ons ontwerp.'

Het gebouw heeft een ronde footprint. Lagerwaard: 'Met een rond gebouw zijn de zichtlijnen zachter, je kijkt er makkelijker langs. Bovendien houd je in het gebouw - waar de ruimten zijn geplaatst rond een centraal plein - de looplijnen kort en vriendelijk.'

Steeds mooier

Het gezondheidscentrum bevindt zich in de eerste twee bouwlagen, de appartementen zijn daarboven geplaatst. De hogere bouwlagen maken niet de gehele cirkel rond, maar bestrijken ongeveer tweederde van het gebouw, aan de zijde van het bosperceel. Het open deel is een gemeenschappelijke daktuin, die deels is ingekaderd door open gevelelementen. Net als alle andere gevelvlakken van het gebouw, zijn hiervoor elementen met keramische bekleding gebruikt. Ook de 'plafonds' van de uitkraging van de appartementen hebben een bekleding van baksteen. Net als de nog pril begroeide daktuin, is de verwachting dat het gebouw alleen maar mooier wordt met de jaren.

'Dit gebouw is in de planning naar voren getrokken en is daarmee - ook gezien de centrale locatie - voor veel bezoekers een eerste kennismaking met het plan. Voor de materialisering en detaillering hebben we gewerkt met

referenties uit de jaren twintig van de vorige eeuw, zoals in het beeldkwaliteitsplan van Kuiper Compagnons werd voorgesteld. Amsterdamse School, met een knipoog', vertel de architect. Er is in de gevels gebruik gemaakt van twee kleuren baksteen en een donkere, geglazuurde dakpan. 'De stenen zijn verwerkt in een halfsteensverband, de paarse stenen in de plint verticaal en de rode stenen horizontaal. Om meer diepte in het gevelvlak aan te brengen zijn in de detaillering accenten aangebracht, zoals bij de rollagen of de kolommen. Omdat we geen hemelwaterafvoer binnendoor mochten plaatsen, hebben we er maar een kunstwerk van gemaakt.' De kozijnen zijn allemaal wit, maar zijn terugliggend geplaatst (gezondheidscentrum) of opliggend (appartementen).

Architectenbureau:

Rik Lagerwaard Architect BNA BV, Amersfoort

Terca gevelbakstenen:

Wienerberger Beerse - Spaans rood, handvorm, waalformaat

Wienerberger Nuance - Pretoria, handvorm, waalformaat

Koramic dakpannen:

Wienerberger Pottelberg - TdN 993 antraciet

Textuur anders beleven

Als onderdeel van een complex aan zorggebouwen, is het dagbestedingscentrum Craeyenburch letterlijk een eiland van geconcentreerde activiteit. Het gebouw is speciaal ontworpen voor volwassenen met een geestelijke beperking en bestrijkt vrijwel het volledige oppervlak van een kunstmatig eiland. Daar waar de indeling overzichtelijk en eenvoudig is, laat de materialisering van gevel en dak opvallende contrasten in tactiliteit zien. De gevelvlakken met ruwe keramische dakpannen lopen tot in het interieur door.

Het programma bestaat uit groepsruimten, kantoren en een keuken. De ruimten bevinden zich allemaal op het begane-ground niveau. Een lichtstraat leidt naar ruimten, die in een lensvormige plattegrond zijn geplaatst. De groepsruimten liggen op het noorden, zodat er geen direct zonlicht binnen valt. De primaire doelgroep voor het gebouw - volwassenen met een geestelijke ontwikkeling tot het niveau van 18 maanden - is zeer prikkelgevoelig en intuïtief. Voor de architecten van Möhn + Bouman Architecten bleek dit gegeven leidend voor het ontwerp. Het gebouw is omringd door water; de gevels en het overkragende dak volgen overal de lijn van het nieuwe, opgespoten land. 'Het gebouw is passend ontworpen; de indeling is overzichtelijk en makkelijk te doorgronden', vertelt Andrea Möhn. 'Maar met 1.100 m² op één niveau bestaat het gevaar dat een gebouw een platte pannenkoek wordt. Daarom hebben we de daken van de verschillende gebouwdelen "gekanteld" en het dak vormgegeven als ijschotsen.' De met translucet doek bespannen dakoverstekken en aflopende dakvlakken zorgen daarmee voor zonwering en camouflage van de bevoorradingsruimte bij de keukens. 'Van buiten oogt het gebouw hierdoor als geheel. Terwijl het uitzicht naar buiten is gebleven, omdat je door het doek heen kunt kijken', aldus Möhn.

Elementen strooien

De gevels zijn bekleed met keramische pannen, overwegend in een oranje kleur. 'Maar dichterbij zie je dat elke pan anders is. Door een speciale bewerking tijdens het productieproces krijgen deze OVH pannen een authentieke uitstraling. Ook hebben we blauw gesmoorde pannen ertussen gestrooid, om het nog levendiger te maken', legt Möhn uit. Het harde keramiek is een onverwachte keuze voor de wanden. 'Maar bij aanraking voel je de golvende beweging van het wandvlak en dat is juist heel vriendelijk. Voor ons was juist het creëren van onverwachte contrasten in de materialisering belangrijk. Daarom lopen de dakpannen ook deels door in het interieur. De gevelcompositie lijkt willekeurig, maar is dat zeker niet. Möhn: 'We hebben vier formaten ramen over het gevelvlak verdeeld. Daarbij is heel goed gekeken naar het gebruik van de ruimte door de bewoners. Sommigen willen een vensterbank met bloemen, anderen zo weinig mogelijk direct licht zodat ze zich kunnen schuilhouden. Weer anderen willen een raam op zithoogte zodat ze naar de weilanden kunnen kijken.' Vervolgens is gekeken hoe het raster van de keramische dakpannen en de plaats van de kozijnen op elkaar konden worden afgestemd. Bij de schuine dakrand is de randbevestiging van het doek over de pannen geplaatst, zodat er een strakke overgang is.

Architectenbureau:

Möhn + Bouman Architecten, Rotterdam

Architect:

Andrea Möhn

Keramische dakpannen:

Wienerberger Pottelberg – OH451 Cottage rood en Cottage blauw

Компания Славдом

www.slav-dom.ru

Контактные данные в г. Москва

Профессиональный шоу-рум «Павелецкая»:

115114, Москва, Павелецкая наб., д. 2, с. 01, оф. 133,
деловой квартал «LoftVille»

**Демо-парк, шоу-рум, офис продаж «Можайское-
МКАД54»:**

121596, Москва, Можайское ш., д. 165, с. 1 (54 км.
МКАД, внешняя сторона, заезд через дублер)

8 (495) 640-51-51

8 (800) 333-51-51

msk@slav-dom.ru

Контактные данные в г. Санкт-Петербург

Профессиональный шоу-рум «Аптекарская»:

197022, Санкт-Петербург, Аптекарская наб., д. 12,
БЦ «Кантемировский»

Демо-парк, шоу-рум, офис продаж «Пискаревский»:

195273, Санкт-Петербург, Пискаревский пр., д. 150,
корп. 2, лит. Н

8 (812) 337-51-51

8 (800) 333-51-51

spb@slav-dom.ru

